

Jolanta Kurosz

Rekolekcje wielkopostne jako element duszpasterstwa młodzieży

---

Warszawskie Studia Pastoralne 23, 89-106

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA KUROSZ¹, UAM

REKOLEKCJE WIELKOPOSTNE JAKO ELEMENT DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻY

Szkolne rekolekcje wielkopostne dla młodzieży były obecne w Polsce w okresie międzywojennym XX wieku. W ówczesnym czasie ks. prof. Mieczysław Węglewicz twierdził, że skuteczność ich przeprowadzenia jest jednym z najtrudniejszych rodzajów pracy duszpasterskiej, ponieważ zawierają one w sobie prawie wszystkie elementy duszpasterskiego oddzia-

---

¹ **Jolanta Kurosz**, dr teologii, położna, nauczyciel religii w poznańskich szkołach, adiunkt w Zakładzie Teologii Pastoralnej Uniwersytetu im. Adam Mickiewicza w Poznaniu, pełnomocnik dziekana Wydziału Teologicznego ds. praktyk zawodowych. Autorka książek: *Niech świeci wasze światło. Rekolekcje dla szkół podstawowych i gimnazjów. Lekcje wychowawcze nie tylko na czas rekolekcji*. Płocki Instytut Wydawniczy 2001 ss. 184; *Szkolne nauczanie religii w spotkaniu z duszpasterstwem dzieci i młodzieży. Wyzwania i szanse*. Poznań 2008. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza. Wydział Teologiczny. Studia i Materiały. Vol. 106 ss. 481; *Teologia pastoralna. Materiały do ćwiczeń. Część pierwsza – teologia pastoralna fundamentalna*. Poznań 2009. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza. Wydział Teologiczny. Biblioteka Pomocy Naukowych. Vol. 31 ss. 344; *Teologia pastoralna. Materiały do ćwiczeń. Część druga. Teologia pastoralna szczegółowa – wybrane zagadnienia. Teologia laikatu i apostołstwa*. Poznań 2012. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza. Wydział Teologiczny. Biblioteka Pomocy Naukowych. Vol. 33 ss. 335.

ływania. Zważywszy na czas dojrzewania młodzieży i wynikające z tego dla nich konsekwencje, profesor Węglewicz apelował do ówczesnych konfratrów, by pamiętali, że do rekolekcji dla młodzieży nie można się przygotowywać tak samo, jak do rekolekcji dla kapłanów, czy dorosłych². Mimo, że od tego czasu minęło ponad 80 lat, sprawa jest nadal aktualna nie tylko dlatego, że ustawy państwowe gwarantują uczniom trzy dni wolne od nauki w celu przeżycia rekolekcji i mamy już nie liczących prefektów w szkołach, ale przede wszystkim dlatego, że uwarunkowania społeczno-kulturowe, zagrożenia z nich wynikające, nie ułatwiają młodym ludziom przejścia od wiary dziecięcej do wiary dojrzałego człowieka.

W 2010 roku, obchodziliśmy dwudziestolecie przywrócenia nauczania religii w polskich szkołach. Wśród licznej literatury traktującej o problemach związanych z obecnością nauczania religii w polskich szkołach, niewiele znajdziemy pozycji dotyczących rekolekcji wielkopostnych organizowanych dla uczniów. W publikacjach na ten temat, dominują przede wszystkim materiały praktyczne, a jedynie w pojedynczych tekstach wspomina się o tej formie posługi Kościoła przy okazji innych zagadnień np. ewangelizacji³. Niewątpliwie

---

² Por. M. Węglewicz, *Przyczynek do zagadnienia rekolekcji szkolnych*, *Ateneum Kapłańskie* 12(1926), s. 198-200.

³ Por. R. Kowalski, *Katechetom i duszpasterzom...*, *Rekolekcje w oczach młodzieży*, *Katecheta* 1(2009), s. 78-79; R. Błochowiak, *Zarys projektu rekolekcji szkolnych dla młodzieży, skorelowanych z tematem roku duszpasterskiego „Otoczmy troską życie”*, tamże, s. 25-27; T. Panuś, *10 razy „tak”*, czyli próba bilansu 20 lat nauczania religii w polskiej szkole, *Katecheta*, 9(2009), s. 43-49; A. Suwart, *Nadgryziony owoc wolności. O nauczaniu religii w szkołach powszechnych po 1989 roku słów kilka...*, tamże, s. 53-56; M. A. Zelma, *Szkolna katecheza – między rzeczywistością a niespełnionymi i niespełnionymi oczekiwaniami. Komunikat z badań*, *Katecheta* 7-8(2010), s. 4-19; F. Hipnarowicz, *Projekt rekolekcji szkolnych dla gimna-*

wszystkie materiały praktyczne są bardzo przydatne i wiele osób zaangażowanych w to dzieło wyczekuje ich z niecierpliwością, ponieważ rekolekcje wielkopostne stanowią spore wyzwanie dla szkoły i parafii. Niekiedy zdarza się, że wręcz ciężą one osobom odpowiedzialnym za ich organizację. Nie jest to jednoznaczne z brakiem chęci czy zaangażowania duszpasterzy i katechetów, ale wynika raczej z faktu umiejscowienia rekolekcji we wspomnianych wcześniej dwóch przestrzeniach tj. szkoły i parafii. Podjęty trud związany z przeprowadzeniem rekolekcji nie zawsze znajduje uznanie wśród grona pedagogicznego, bez pomocy którego pomoc organizacja jest niemożliwa, a owoce tego czasu mogą być znacznie pomniejszone. Najlepsi katecheci wraz z gorliwym księdzem proboszczem oraz rekolekcjonistą stają często przed młodymi ludźmi, podobnie jak św. Paweł przed Grekami na Areopagu (por. Dz 17, 32-33). Wśród uczestników rekolekcji zawsze znajdują się osoby, które chcą nie tylko wypróbować cierpliwość rekolekcjonisty, ale także zaistnieć w danej grupie, do czego rekolekcje stanowią znakomitą okazję, co na pewno nie ułatwia realizacji zamierzonych celów w posłudze duszpasterskiej.

---

zjum skorelowanych z tematem roku duszpasterskiego „Kościół naszym domem”, Katecheta 12(2011), s. 43-46; R. Błochowiak, Zarys projektu rekolekcji szkolnych dla szkoły ponadgimnazjalnej, skorelowanych z tematem roku duszpasterskiego „Kościół naszym domem”, tamże, s. 46-47; D. Tułowicki, Dwadzieścia lat religii w szkole - nadzieje, trudności, wyzwania. Próba refleksji socjologicznej, w: Dwadzieścia lat katechezy w szkole, red. J. Kotowski, S. Dziekoński, s. 109-132; S. Dziekoński, Dwadzieścia lat katechezy w Polsce, tamże, s. 59-72; T. Panuś, „Dar i zadanie” – czyli próba bilansu 20 lat nauczania religii w szkole, tamże, s. 73-82; A. Zelma, Formy nowej ewangelizacji w realiach polskiej szkoły, w: Nowa ewangelizacja w nowej katechezie, R. Mąkosa, (red.) Rzeszów 2013, s. 47-49; R. Czekalski, Nowe formy ewangelizacji w środowisku szkolnym, w: Ewangelizacja odpowiedzią Kościoła w Polsce na wyzwania współczesności, W. Przygoda, E. Robek(red.), Sandomierz 2011 s.159-177.

Nie potrzeba specjalnych badań naukowych, aby stwierdzić, że niektóre parafie i szkoły nie radzą sobie z organizacją rekolekcji, a ten szczególny okres jest traktowany przez część uczniów, jako czas wolny od nauki, dla wielu jest zmarnowaną szansą powrotu do Jezusa, dla innych z kolei – czasem nudy. Atmosfera wokół tej formy oddziaływania duszpasterskiego waha się od pełnej akceptacji wyrażającej się w oddaniu ze strony osób odpowiedzialnych w szkole i parafii, po obojętność lub wrogość przejawiającą się w braku zaangażowania. Niezależnie od ludzkiej oceny związanej z rekolekcjami wielkopostnymi, nie należy zapominać, że jest to czas łaski Pana Boga i nie można podważać ich ogromnego znaczenia dla wzrostu wiary młodego człowieka. Stąd rodzi się konieczność refleksji o miejscu rekolekcji wielkopostnych w duszpasterstwie młodzieży. Jest to zagadnienie kluczowe, gdyż dzięki niemu istnieje szansa uniknięcia niebezpieczeństwa traktowania rekolekcji wielkopostnych jako corocznego eksperymentu duszpasterskiego (w tym roku zrobiliśmy to, w tym spróbujemy czegoś innego - może się tym razem uda).

1. Rekolekcje w pastoralnej posłudze Kościoła

Mianem rekolekcji⁴ określa się pewien odcinek czasu, przeżywany w większym czy mniejszym odosobnieniu, indywidualnie

---

⁴ Termin rekolekcje stanowi wierną kalkę łacińskiego rzeczownika *recollectio*, czerpiącego znaczenie od bliskich mu łacińskich czasowników *recôlere* - ponownie uprawiać, ćwiczyć, rozważać; *recolligere* – skupiać ponownie, zebrać; *se recolligere* – skupić się, opamiętać. Starożytna i średniowieczna literatura łacińska chrześcijaństwa zachodniego, posługuje się określeniem *ćwiczenia duchowne (exercitia spiritualia)*. Dopiero w XVI wieku powszechnie zaczęto używać terminu rekolekcje na określe-

alnie lub wspólnotowo, wypełniony medytacjami, słuchaniem słowa Bożego, modlitwą, rachunkami sumienia, w celu dokonania okresowej lub okazjonalnej odnowy swego życia duchowego⁵.

Praktyka odprawiania rekolekcji przez laikat sięga III wieku, do okresu klasycznego katechumenatu, kiedy traktowana była jako czas intensywnego i bezpośredniego przygotowania katechumenów na przyjęcie chrztu świętego. W IV i V wieku praktyka ta stała się powszechna, a jej celem miała być nie tylko troska o pogłębienie własnego życia duchowego, lecz także przygotowanie do należytego słuchania słowa Bożego i właściwego przeżywania chrześcijańskich misterii. Od XVI wieku świeccy mężczyźni uczestniczyli w ćwiczeniach duchownych Ignacego Loyoli, a kobiety od XVII wieku. Od tego czasu coraz częściej udzielano ćwiczeń duchownych (pierwszego tygodnia) większym grupom wiernych, zwłaszcza w okresie Wielkiego Postu. Przyczyniło się to do ukształtowania metodycznych misji ludowych, mających charakter ewangelizacyjny oraz do rozwoju paralelnej do nich praktyki ćwiczeń duchownych dla ogółu parafian, czyli dzisiejszych rekolekcji parafialnych ogólnych. Na przełomie XIX i XX wieku tego typu rekolekcje były bardzo popularne, zaś w Polsce coroczne rekolekcje parafialne ogólne stały się zwyczajną praktyką duszpasterską, przybierając charakter stałego pogłębiania życia religijnego wiernych. Duże zasługi dla ich

---

nie praktyki skupienia, jednodniowego lub miesięcznego polegającego na oddawaniu się intensywniejszej medytacji i modlitwie. Rozpowszechniana ona była przez jezuitów w ich kolegiach, jako środek umacniania odprawianych raz w roku ćwiczeń duchownych według metody św. Ignacego Loyoli. Por. G. Siwek, *Rekolekcje*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fijałkowski, Lublin 2006, s. 725-726.

⁵ Por. tamże, s. 725-726.

uwspółcześnienia miał ks. Franciszek Blachnicki wraz z Ruchem „Światło-Życie” przez rozwijanie różnych form rekolekcji oazowych⁶.

Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* wskazuje na rekolekcje oraz ćwiczenia duchowe jako środki pomocnicze służące wiernym w przygotowaniu do dzieł apostołskich. Rekolekcje są wpisane w posłannictwo Kościoła, gdyż przyczyniają się wzrostowi wiary, do dążenia do świętości, do której są wezwani wszyscy ochrzczeni (por. Mt 5, 48, KK 40, CHL 16). Rekolekcje pomagają budować kościelną wspólnotę, która nieustannie potrzebuje odnowy. Misyjna natura Kościoła zostaje wciąż wzbogacana przez owoce rekolekcyjne, które mają wpływ na jej budowę i służą zarazem Kościołowi-Misji (por. ChL 32, RMi 26). Dzięki nim może się również dokonywać autoewangelizacja Kościoła, która uwiarygodnia prowadzone dzieło ewangelizacji (EN 15). Dzieje się to dzięki pogłębianiu życia chrześcijańskiego wiernych, które realizuje się m.in. podczas ćwiczeń duchowych. Ponadto charakter rekolekcji pomaga w okrywaniu i rozpoznawaniu powołania oraz charyzmatów Ducha Świętego (por. ChL 24). Ta forma posługi pastoralnej wśród wiernych urzeczywistnia Kościół w ramach przepowiadania słowa i jednocześnie prowadzi do liturgii i diakonii wspólnoty eklezjalnej.

W historii Kościoła ukształtowały się trzy rodzaje rekolekcji: zamknięte, półzamknięte oraz otwarte. Zamknięte będące klasyczną formą w sensie ścisłym, charakteryzują się tym, że osoby w nich uczestniczące wyłączają się w sposób rygorystyczny z codziennych zajęć. Z kolei uczestnicy rekolekcji półzamkniętych przeżywają je w obranym na ten cel miejscu, a na noc wracają do swych domów. Mogą być one odprawiane

---

⁶ Por. G Siwek, *Rekolekcje...*, s.725-728.

indywidualne lub wspólnotowo pod kierunkiem rekolekcjonisty. Brak atmosfery odosobnienia, ciszy i skupienia, pomniejsza ich skuteczność, ale stwarza możliwość odbycia ich przez większą liczbę wiernych. Natomiast rekolekcje otwarte charakteryzują się tym, że ich uczestnicy nie rezygnują z codziennych obowiązków, uczestniczą jednak w ciągu dnia w jednym lub kilku ćwiczeniach rekolekcyjnych – Eucharystii, kazaniu rekolekcyjnym, nabożeństwie. Do tej grupy zalicza się m.in. rekolekcje parafialne, rekolekcje stanowe, radiowe i internetowe⁷.

Wśród czynników kształtujących w większym lub mniejszym stopniu metodę każdego rodzaju rekolekcji należy wskazać:

a) Jasno wytyczony cel rekolekcji, który dawniej zawarty był w odpowiedzi na pytanie dotyczące chrześcijańskiego *agere*: „Co mam czynić jako chrześcijanin?”, a obecnie został zastąpiony w odpowiedzi na pytanie dotyczące chrześcijańskiego *esse*: „Kim jestem, jako chrześcijanin?”. Taka zmiana jest owocem przeświadczenia, że dopiero odnowiona świadomość człowieka prowadzi do jego odnowionego działania. Dlatego dzisiaj rekolekcje mają prowadzić do osobistego doświadczenia Boga, do pogłębienia chrześcijańskiej tożsamości, do przeżycia paschalnego misterium Chrystusa. Tak przeżyte rekolekcje przyczyniają się do wewnętrznej przemiany prowadzącej rekolektanta do pojednania z Bogiem w sakramencie pokuty i zjednoczenia w Eucharystii oraz do pogłębienia wspólnotowego wymiaru życia chrześcijańskiego. Wyznaczenie celu rekolekcji będzie zależało od ich rodzaju, uczestników, okoliczności oraz osobistego charyzmatu rekolekcjonisty⁸.

b) Skoncentrowanie rekolekcji wokół liturgii i słowa Bożego przejawia się w dniu rekolekcyjnym, którego centrum sta-

---

⁷ Por. tamże, s. 728-729.

⁸ Por. tamże, s. 730.

nowi celebrowanie Eucharystii. Ponadto do dyspozycji rekolekcjonisty pozostają inne nabożeństwa. Zgodnie z najstarszą tradycją Kościoła do ważnych elementów rekolekcji zalicza się spotkanie ze słowem Bożym, które może przybierać różne formy: indywidualną *lectio divina*, wspólne dzielenie się Ewangelią, głośne rozważanie prowadzone przez rekolekcjonistę, medytację obrazu itp.⁹.

c) Duch Święty jest pierwszym rekolekcjonistą, dlatego podstawowym warunkiem skuteczności rekolekcji jest otwarcie się prowadzącego i uczestników na Jego działanie. Rekolekcjonista musi być człowiekiem duchowym, bo tylko wówczas będzie mógł wspierać rekolektantów w ich otwieraniu się na Ducha Świętego, będzie mógł prowadzić ich drogami duchowymi i skutecznie wspierać w dokonaniu właściwego rozpoznawania duchowego. Nie bez znaczenia pozostaje znajomość teologii, psychologii oraz dobre rozeznanie w sytuacji życiowej i duchowej rekolektantów¹⁰.

d) Warunki zewnętrzne, zwłaszcza warunki bytowe, np. dom rekolekcyjny, liczba dni przeznaczonych na ćwiczenia duchowe, odpowiedni i konsekwentnie realizowany program, uczestnicy, rekolekcjonista wpływają na owocność rekolekcji, także ogólnoparafialnych¹¹.

W encyklice *Mens nostra* papież Pius XI wskazał elementy warunkujące skuteczność i owocność ćwiczeń duchowych, są to przede wszystkim: samotność i wolność od trosk zewnętrznych, wystarczający i nie za krótki czas trwania oraz posługi-

---

⁹ Por. tamże, s. 730-731.

¹⁰ Por. tamże, s. 730.

¹¹ Por. tamże, s. 729-730.

wanie się najlepszą metodą, którą wedle słów papieskich jest metoda św. Ignacego¹².

2. Szkolne rekolekcje wielkopostne dla młodzieży w posłudze duszpasterskiej

Definicja duszpasterstwa młodzieży wskazuje na charakter działań pastoralnych, które mają przede wszystkim pomagać młodemu w żywym spotkaniu z Bogiem, dokonującym się w słowie i sakramencie. Niezbędne jest więc towarzyszenie młodzieży w rozwoju ich osobowości oraz wszelka pomoc w stawianiu się coraz bardziej świadomym chrześcijaninem¹³. Celem tej działalności będzie przede wszystkim towarzyszenie młodemu człowiekowi na drodze wiary, doprowadzenie do jej dojrzałości, przy jednoczesnym uwzględnieniu zarówno jego rozwoju religijnego, jak i intelektualnego, etycznego, emocjonalnego i społecznego. Działalność powinna wspierać rodzinę i szkołę w dziele wychowania¹⁴. Takie ukierunkowanie posługi duszpasterskiej wśród młodych wypełni wskazania soborowe przypominające, że młody człowiek, podobnie jak dorosły, ma prawo do coraz doskonalszego poznawania i miłowania Boga (por. DWCH 1).

---

¹² Por. F. Blachnicki, *Metoda przeżyciowo-wychowawcza dziecięcych rekolekcji zamkniętych. Studium pedagogiczno-pastoralne*, Lublin 1963, s. 378.

¹³ Por. W. Jentsch, *Jugendseelsorge*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie, Lexikon der Pastoraltheologie*, Bd. V. red. F. Klostermann, K. Rahner. H.J. Schild, Freiburg in Br. 1972, s. 231-232.

¹⁴ Por. A. Długosz, *Młodzieży duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, R. Kamiński W. Przygoda, M. Fijałkowski(red.), Lublin 200, s. 511-515.

W duszpasterstwie młodzieży przepowiadanie Słowa Bożego jest podstawową funkcją Kościoła obok liturgii i diakonii. Przepowiadane i przejmowane słowo rodzi wiarę, która jest najpierw darem otrzymanym na chrzcie św., a w miarę rozwoju człowieka jest pomnażana. Stąd rodzi się konieczność szczególnej troski o ten wymiar posługi pastoralnej wśród młodych, który jest w sposób szczególny realizowany podczas rekolekcji.

Wierne przekazywanie prawdy zawartej w czytaniach biblijnych i tekstach liturgicznych ma szczególnie znaczenie w homilii skierowanej do młodzieży, ponieważ jest to czas, w którym młody chrześcijanin odkrywając miłość człowieka i Boga, kształtuje swoją osobowość, wzrasta w wierze i dojrzewa do świadomych i wolnych wyborów, a te z kolei uzdalniają go do zwrócenia się ku prawdziwemu dobru (por. KDK 17)¹⁵. Nie bez znaczenia pozostaje personalistyczny wymiar katechezy wraz z realizacją celów szkolnego nauczania religii, którego obecność w placówkach oświatowych poszerza pole oddziaływania duszpasterskiego. Dopełnieniem tego ostatniego są rekolekcje wielkopostne, które powinny pomóc młodym stawać się uczniami Chrystusa¹⁶. Mają one ewangelizacyjny wymiar, który najlepiej wyraża się wówczas, kiedy spotkania i nabożeństwa prowadzą osoby ze wspólnot ewangelizacyjnych. Całe ich dzieło, oni sami oraz uczestnicy są wspierani modlitwą wstawienniczą którą podejmuje diakonia modlitwy¹⁷.

Cel rekolekcji wielkopostnych został jasno sprecyzowany w *Dyrektorium Katechetycznym Kościoła Katolickiego w Pol-*

---

¹⁵ Por. J. Kurosz, *Szkolne nauczanie religii w spotkaniu z duszpasterstwem dzieci i młodzieży. Wyzwania i szanse*, Poznań 2008, s. 39-41.

¹⁶ Por. F. Blachnicki, *Sympatycy czy chrześcijanie. Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Kraków 2003, s. 44.

¹⁷ Por. A. Zelma, *Formy nowej ewangelizacji...*, s. 47-49.

sce; jest nim pogłębienie u uczniów więzi z Chrystusem i Kościołem oraz uzupełnienie nauki religii o właściwy katechezie wymiar inicjacyjny. Posługa ta powinna obejmować zadania ewangelizacyjne wobec środowiska szkolnego, stąd rodzi się konieczność starannego przygotowania, za które odpowiadają: proboszcz i katecheci. Dokument zachęca, aby w przygotowanie do rekolekcji włączyli się również rodzice i nauczyciele. Szczegółowe zasady organizowania i przygotowania rekolekcji ustalają przepisy prawa partykularnego diecezji¹⁸. Zdziwienie budzi fakt, że w dokumencie pominięto rekolekcjonistę wśród osób odpowiedzialnych za to dzieło. Autorzy dokumentu używają wprawdzie określenia „szczególną pieczę nad przygotowaniem sprawuje”¹⁹, po czym wymieniają osoby, wśród których nie ma rekolekcjonisty, który powinien się znaleźć w tym gronie, o ile chcemy, aby zakładane cele były w pełni zrealizowane.

Nawet pobieżna analiza rzeczywistości rekolekcji wielkopostnych dla młodzieży, uwzględniająca ich istotę i cechy charakterystyczne, wykazuje, że wykorzystanie wszystkich wcześniej wymienionych, istotnych elementów tej posługi pastoralnej jest trudne, a niekiedy wręcz niemożliwe.

By czas rekolekcji był jak najbardziej owocny, podczas ich organizacji muszą być uwzględnione wskazania wynikające z ich przynależności do duszpasterstwa młodzieży. Nie bez znaczenia pozostaje wykorzystanie wszystkich możliwości, zawartych w dokumentach państwowych i oświatowych, które ułatwiają ich organizację.

Wprowadzanie młodych w tajemnicę zbawienia poprzez przygotowanie i udzielenie sakramentu bierzmowania jest

---

¹⁸ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, pkt 88.

¹⁹ Tamże, pkt 88.

tym, co w szczególności sposób wyróżnia duszpasterstwo młodzieży. Nie bez znaczenia pozostaje formacja wewnętrzna prowadząca do coraz głębszego uczestnictwa w życiu Kościoła w ramach liturgii. Będzie się to dokonywało poprzez wychowanie do czynnego w niej uczestnictwa, integracji poznawanych i przeżywanych prawd wiary z życiem codziennym młodego człowieka. Istotnym zadaniem jest ukazywanie konsekwencji życiowych uczestnictwa w misterium Chrystusa i podejmowanie wysiłków duszpastersko-wychowawczych zmierzających do urzeczywistniania w życiu codziennym wymagań nowego życia. Brak konsekwentnej pracy nad usuwaniem dysharmonii pomiędzy przeżywaną w liturgii nową formą życia, a rytmem życia codziennego będzie prowadził do spłyconego przeżywania liturgii, w której brak będzie właściwego ducha oraz głębi przeżyć. Wysiłki duszpasterskie zmierzające do stworzenia pomostu między liturgią a życiem chrześcijańskim powinny być ukierunkowane przez kryteria będące jednocześnie wyznacznikami autentycznego przeżywania liturgii. Za ks. prof. Blachnickim możemy wskazać: czystość obyczajów, czynną miłość bliźniego i braterską wspólnotę²⁰, które młodzież powinna głębiej przeżywać, także dzięki uczestnictwu w szkolnych rekolekcjach wielkopostnych.

Caritas i diakonia muszą się znaleźć w świadomości młodego człowieka jako istotne elementy czynnego uczestnictwa w liturgii, zaś wspólnota przeżywana w znaku zgromadzenia eucharystycznego musi się przedłużać i owocować we wspólnotach pozaliturgicznych, w szczególności sposób we wspólnotach rodzinnej²¹. Dlatego tak ważne staje się kształtowanie

---

²⁰ Por. F. Blachnicki, *Odnowa liturgii a odnowa życia chrześcijańskiego*, *Collectanea Theologica* 4(1968), s. 89-91.

²¹ Por. tamże, s. 89-91; J. Kurosz, *Szkolne nauczanie religii...*, s. 38-39.

chrześcijańskiej postawy miłości dokonującej się w ramach wychowania. Jego celem powinno być dążenie do ukształtowania młodego człowieka naśladowującego Chrystusa i żyjącego jego mocą sakramentalną²².

Przygotowanie młodych do posługi diakonii powinno dokonywać się w wymiarze ludzkim, duchowym i intelektualnym (por. DWCH 3). Papież Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est* wskazuje na konieczność „formacji serca”, która prowadzi do osobowego spotkania człowieka z Bogiem i budzi w nim miłość, otwierając jednocześnie jego serce na drugą osobę. W procesie wychowania należy zrobić wszystko, by młody człowiek zrozumiał i przyjął prawdę, że miłość nie może być dla człowieka tylko nałożonym przykazaniem z zewnątrz, lecz konsekwencją wynikającą z wiary²³.

Ukazywanie prawdziwego oblicza miłości wiąże się z uczeniem młodych ludzi odróżniania jej od rodzących się w tym czasie uczuć oraz przygotowaniem ich do cierpliwego wzrastania w miłości. Młodzież musi być świadoma, że miłość angażuje wolę oraz inteligencję i nie jest tylko uczuciem²⁴. Zadaniem osób biorących udział w dziele wychowania jest doprowadzenie do takiej postawy młodego człowieka, by dobrowolnie czynił to, czego pragnie dla niego Bóg. Umożliwia to stworzenie podopiecznym przestrzeni wolności, warunkującej spotkanie Boga i przyjęcie miłości²⁵. To wszystko prowadzi

---

²² Por. S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 2004, s. 95.

²³ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, Poznań 2006, pkt 31; Tenże, *Miłość i sprawiedliwość*, Tygodnik Powszechny, 8 (2006), s. 19.

²⁴ Por. Tenże, *Miłość...*, s. 19.

²⁵ Por. J. Vloet, *Obraz człowieka jako fundament pedagogii*, „Communio”. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny. Wydanie polskie, 3 (1992), s. 6-8.

do autoformacji młodzieży, która realizowana jest przez osobistą działalność apostołską w gronie swoich rówieśników (por. DA 12). Warunkiem powodzenia, w kształtowaniu wspomnianej postawy, jest nawiązanie przez dorosłych przyjacielskiego dialogu z młodzieżą. Dla wielu wiernych to zadanie może stanowić spore wyzwanie, stąd zapewne ojcowie soborowi zalecili dorosłym podjęcie w tym kierunku starań, które mogą doprowadzić do przezwyciężenia różnic dzielących pokolenia oraz umożliwić wzajemne poznanie i dzielenie się wartościami właściwymi każdej stronie (por. DA 12). Warto w tym miejscu wspomnieć, że adhortacja apostołska *Christifideles laici*, przypomina dorosłym, że „Kościół ma wiele do powiedzenia młodemu, młodzi zaś Kościołowi” (por. ChL 46). Warto o tym pamiętać podczas przygotowania rekolekcji wielkopostnych.

3. Wpływ szkolnych uwarunkowań na rekolekcje wielkopostne

Obecność religii w szkole oraz możliwość organizacji rekolekcji wielkopostnych gwarantują państwowe dokumenty²⁶.

---

²⁶ Należą do nich: *Instrukcja Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 1990 r. dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w r. szkolnym 1990/91*; *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*. Dz.U. 1991 nr 67 poz. 425, która w czasie obowiązywania była kilkanaście razy nowelizowana (tekst jednolity tej ustawy ogłoszono w 1996 r. *Obwieszczeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 1996 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o systemie oświaty*. Dz.U. 1996 nr 67 poz. 329); *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.* Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 art. 25 ust. 2, art. 48 ust. 1; *Konkordat*

Istotniejsze dla omawianego zagadnienia są jednak dokumenty organizujące pracę w szkołach, gdyż mogą one wpływać na przygotowanie i przeprowadzenie rekolekcji wielkopostnych²⁷. Wśród nich bardzo ważne są: arkusz organizacyjny oraz plan wychowawczy szkoły.

Arkusz organizacyjny pracy szkoły jest podstawowym dokumentem, który porządkuje pracę w placówce oświatowej, dlatego zawiera cały program nauczania, program wychowawczy szkoły, program opieki nad uczniami. Dyrekcja szkoły jest zobligowana do stworzenia tego dokumentu do końca kwietnia roku poprzedzającego planowane działania, po czym jest on zatwierdzany przez organ prowadzący. Umieszczenie rekolekcji wielkopostnych w tym dokumencie umożliwi nie tylko ich przeprowadzanie w następnym roku szkolnym, ale także rozwiązuje problem zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w tym czasie.

Z kolei obecność rekolekcji wielkopostnych w programie wychowawczym szkoły skutkuje powołaniem specjalnego zespołu, który powinien uczestniczyć w ich przygotowaniu. Cię-

---

między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską, podpisany 28 lipca 1993 r. Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318; Ustawa o ratyfikacji Konkordatu między stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską z dnia 8 stycznia 1998 r. Dz.U. 1998 nr 12 poz. 42; Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych. Dz.U. 2001 nr 61 poz. 626.

²⁷ Są to plany: rozwoju organizacji szkoły, poprawy efektywności kształcenia, program wychowawczy oraz arkusz organizacyjny szkoły, zestaw programów nauczania oraz plan rozwoju zawodowego.

Por. Opracowano na podstawie referatu *Rekolekcje szkolne w planie organizacji pracy szkoły*, wygłoszonego przez dr Magdalenę Stach-Hejosz podczas sympozjum w Lublinie pt. *Rekolekcje szkolne a współczesne metody form przekazu wiary* w 2013 roku. Materiał dostępny także na: <http://www.youtube.com/watch?v=yz6LeP3Sc7Y> (7.06.2014).

zar odpowiedzialności za działalność tego zespołu spoczywa na pracownikach oświaty. Istnieje jednak możliwość współdziałania szkoły (powołany zespół), rodziny i parafii. Główna inicjatywa współpracy, powinna jednak pochodzić ze strony wspólnot parafialnych oraz być realizowana w miarę możliwości w ramach podstawowych funkcji Kościoła²⁸. Nie ludźmy się, że jedna lub dwie osoby dobrze przygotowują rekolekcje wielkopostne, do tego potrzeba sztabu ludzi. Dobrze działające zespoły wychowawcze współpracujące z przedstawicielami parafii, stanowią wielką szansę nie tylko dla integralnego rozwoju uczniów, który ma również miejsce podczas rekolekcji, ale przyczyniają się do budowania owego współdziałania między szkołą i parafią. Potrzeba jednak czasu, aby grono pedagogiczne przekonało się do tej współpracy. Ważną rolę w osiągnięciu tego celu odgrywa relacja między proboszczem a dyrektorem szkoły oraz gronem pedagogicznym, a także postawa katechetów i kapłanów pracujących w szkole.

By cel rekolekcji wielkopostnych²⁹ mógł być zrealizowany, u początku ich przygotowania, oprócz modlitwy, powinna być obecna refleksja nad podstawą programową³⁰ i programem nauczania. Pomocą będą także programy duszpasterskie, które od kilku lat wskazują możliwości adaptacji tematyki roku duszpasterskiego w pracy z uczniami. Programy rekolekcyjne zamieszczone w „Katechecie” w ostatnich latach wyraźnie pokazują, że tematyka roku duszpasterskiego na trwałe wpisała się w realizację wielu rekolekcji wielkopostnych³¹. Również

---

²⁸ Por. J. Kurosz, *Szkolne nauczanie religii...*, s. 373.

²⁹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne...*, pkt 88.

³⁰ Por. Tenże, *Podstawa programowa katechezy Kościoła Katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 69 i 101.

³¹ Por. przypis 2.

materiały formacyjne Krajowego Duszpasterstwa Młodzieży mogą ubogacić tematykę rekolekcji. Ideałem byłoby włączyć do tej refleksji członków zespołów wychowawczych oraz samych uczestników po to, by móc przedstawić rekolekcjoniście problemy uczniów, tak by nie byli oni dla niego anonimowymi osobami. Nie bez znaczenia pozostaje budowanie dobrej atmosfery wokół rekolekcji. To ona sprawia, że młody człowiek będzie chciał, a nie musiał wziąć w nich udział. Tak długo, jak będziemy w posłudze duszpasterskiej robić coś dla młodzieży, a nie z młodzieżą, istnieje duże prawdopodobieństwo, że uczestnicy rekolekcji nie wykorzystają całego dobra przeznaczonego im w tym szczególnym okresie.

Przygotowanie rekolekcji wielkopostnych wymaga czasu, a praktyka pokazuje, że pierwsze prace powinny zostać podjęte, już po zakończeniu odbytych rekolekcji. Musi je poprzedzać refleksja nad zakończonymi rekolekcjami. Istnieje wówczas szansa, że w kolejnym roku nie będą powtarzane te same błędy.

U podstaw takiego podejścia do tej posługi duszpasterskiej leży świadomość, że „droga do wiary nie jest drogą w poje dynkę, ale w żywej wspólnotcie Kościoła”³². Realizacja tej prawdy będzie się przejawiała we współpracy parafii, szkoły, duszpasterstwa młodzieży, duszpasterstwa rodzin oraz innych organów, działających w ramach duszpasterstwa ponadparafialnego. W celu osiągnięcia jak najlepszego wykorzystania możliwości owej współpracy konieczna jest dalsza refleksja, której owocem będzie ukazanie możliwości współdziałania tych środowisk w ramach rekolekcji wielkopostnych.

---

³² Por. F. Blachnicki, *Formacja służby liturgicznej jako jedna z form młodzieżowego deuterokatechumenatu w parafii*, w: *Katechumenat. Wspólnoty formacyjne we wspólnotcie lokalnej*, Krościenko 2002, s. 34-35.

Słowa kluczowe rekolekcje wielkopostne, duszpasterstwo młodzieży, szkoła, parafia nauczanie religii.

Fastenexerziten als Bestandteil der Jugendpastoral

Schulische Fastenexerziten für Jugendliche werden in Polen seit 1990 organisiert, dh. seit der Rückkehr des Religionsunterrichts in die Schule. Sie sind ein Teil der Jugendpastoral. Verantwortlich für ihre Durchführung sind Pfarrer und Exerzitienmeister samt Religionslehrern. Die Möglichkeit, sie zu organisieren, wird von staatlichen Dokumenten sowie Schulregelungen garantiert, die für ihre reibungslose Durchführung hilfreich sein können. Die Wirksamkeit dieser Exerziten hängt von der Berücksichtigung der Eigentümlichkeit der Jugendseelsorge, die sich im Rahmen von Martyria, Liturgia und Diakonia vollzieht, und der äußeren Bedingungen ab. Sie müssen also ein klargestelltes Ziel haben und sich an der Liturgie und dem Wort Gottes orientieren. Vor allem aber müssen sowohl der Exerzitienmeister als auch die Exerzitienteilnehmer offen sein für die Wirkung des Heiligen Geistes.

Keywords: Fastenexerziten, Jugendpastoral, Schule, Pfarrei, Religionslehrer.